

ANALIZA GREŠAKA U PISMENIM RADOVIMA

Analiza grešaka danas predstavlja dominantan pristup u primijenjenoj lingvistici i zamijenila je kontrastivnu analizu koja se smatra produktom odbačenog bihejviorizma. Osnovu ovoga rada predstavlja metod analize grešaka koji je dao Korder (Corder 1974: 122 – 154), i koji smatra da je u analizi potrebno proći kroz slijedeće faze: prikupljanje uzoraka, identifikaciju grešaka, opis grešaka, objašnjenje grešaka, te evaluaciju grešaka.

1. METODOLOŠKI POSTUPCI ISTRAŽIVANJA

Ovo istraživanje je bilo usmjereno na eseje studenata treće godine anglistike Filozofskog fakulteta u Banjoj Luci sa ispitnog roka održanog u junu 2003. godine sa namjerom da se u određenom trenutku vidi usvojenost gramatičkih oblika koji su rađeni do tada. Polazna tačka bila je činjenica da je u radu sa studentima na višim godinama fakulteta primijećena potreba drugačijeg pristupa nastavi gramatike. Naime, na vidjelo sve više počinju da izlaze neusvojene morfološke i morfosintaksičke strukture, što za posledicu ima veoma malu prolaznost na ispitima iz sintakse i anglističke lingvistike. Najveći problem predstavlja pisanje eseja, gdje na površinu isplivavaju svi fosilizovani oblici na koje studentu nije ukazano.

Osnovni cilj ovog istraživanja bio je da se vidi kakvo je trenutno stanje usvojenosti gramatičkih struktura koje se više ne vježbaju intenzivno tokom školske godine. Smatralo se da će se pokazati potrebnim uvesti barem intenzivni kurs iz *pedagoške gramatike* i na višim godinama studija, ili kao dio lektorskih vježbi ili kao poseban kurs. Isto tako se smatralo da studenti olako prelaze preko dijela gradiva obradenog na časovima morfologije i morfosintakse i da je njima prepušteno na volju da odluče da li će ponavljati gradivo koje su već položili.

Polazna osnova za istraživanje bili su radovi vezani za analizu grešaka, a za osnovnu metodu uzeta je *metoda poprečnog presjeka*.¹ Ova metoda podrazumijeva jedan ili više primjera koji se biraju metodom slučajnog uzorka ili nekom drugom metodom (u zavisnosti od osobe koja vrši istraživanje i cilja istraživanja). Sve informacije se prikupljaju samo u jednom određenom trenutku. U našem istraživanju uzorak su predstavljali odabrani eseji sa pismenih ispita. Naime, što se tiče samog prikupljanja korpusa, uzeta je

metoda *neprobabilnog prikupljanja*², uzorak je morao biti *stratifikovan nasumice*,³ što znači da su kao predstavnici uzorka izabrani eseji ocijenjeni ocjenama od 5 do 10. Naravno, broj ispitanih je bio relativno mali (25), jer je to broj studenata koji je izašao na pismeni ispit u pomenutom roku.

Kao polazna osnova za klasifikaciju grešaka uzeta je tablica koju je dao Tono (Tono 1999: 8)⁴, a u kojoj su greške klasifikovane na osnovu lingvističkih kategorija, mada se pomenuta tablica prilagođavala potrebama istraživanja. Greške su se podijelile u tri grupe, ortografske greške, neadekvatna upotreba riječi i greške na nivou konstituenata, a zatim i statistički obradile. Došlo se do slijedećih rezultata: na ortografske greške otpada 11%, na neadekvatnu upotrebu riječi 69%, a na greške na nivou konstituenata 20%.

2. IDENTIFIKACIJA, OPIS I OBJAŠNJENJE GREŠAKA

Treća godina se smatra „krunom“ u savladivanju gramatike, jer se radi na sintaksičkim strukturama. Studenti su imali vježbe i iz strukturalne sintakse, a isto tako i X' (X-bar) sintakse. Problem koji se ovdje javlja jeste da se malo pažnje obraća na nastavak vježbi koje će imati uticaj na kontinuirano usvajanje morfoloških i morfosintaksičkih oblika koji su obrađivani na prve dvije godine studija. Sva pažnja je prije svega posvećena sintaksi fraze i rečenice, a zanemaruje se činjenica da studenti još nisu i usvojili sva znanja koja su naučili. Dakle, *hipoteza prirodnog redoslijeda usvajanja* (Krashen 1987) se na neki način ostavlja po strani i polazi se od činjenice da je sve što je naučeno u isto vrijeme i usvojeno.

Ovako potpuno ignorisanje metodičkih postavki može da dovede do slijedeće alternative u pristupu predviđanju grešaka koje treba da se pojave: da grešaka na nivou konstituenata neće skoro ni biti, jer je bez njihovog poznavanja bilo nemoguće pratiti gradivo na vježbama iz gramatike, ili da će studenti, znajući šta se od njih očekuje, pokušati da prikažu znanje što raznovrsnijeg broja oblika, što će na kraju dovesti i do velikog broja grešaka. Istraživanje koje je ovdje sprovedeno pošlo je od druge pretpostavke.

2.1. GREŠKE NA NIVOU GRAFOLOGIJE

Što se tiče grešaka na nivou grafologije, one bi se mogle nazvati standardnim. Kreću od supstitucije (*impertinance, *accompanied), izostavljanja (*ocurrence, *housholds), transpozicije (*shcool, *conscieintious) do dodavanja (*foregetfull, *writting), a čak se uspio naći i jedan interesantan primjer neologizma (*rusk umjesto *Russian*). Primjećeno je da studenti ili nemaju problema sa ortografijom ili prave katastrofalan broj grešaka, što im onemogućava da polože ispit. Međutim, problem ortografije je ostavljen po strani pri ovom istraživanju, jer je prije ispita studentima naglašeno da im se u esejima ortografija neće previše uzimati u obzir kod ocjenjivanja, pošto je kriterijum za ocjenjivanje na diktatu dosta oštar.

Ipak treba naglasiti dvije stvari koje su ovdje isplivale na vidjelo. Jedan interesantan primjer jeste kovanica koju je student napravio. Uzimajući u

obzir godinu studija na kojoj se student nalazi i znanje koje se podrazumijeva, dvije riječi koje je student upotrijebio pri građenju nove riječi treba da su nespojive. Umjesto imenske fraze (*the rich*) student se opredijelio za sintagmu *the rich ones*, ali ju je napisao zajedno, i tu je grešku ponovio čak tri puta u svom radu. Ova greška je okarakterisana kao ortografska, jer je u dva slučaja mogla biti upotrijebljena imenska fraza *rich ones*. Zbog toga se smatralo da je po analogiji (ili zbog nedovoljne koncentracije) student upotrijebio ovu frazu i treći put.

Interesantno je da je najčešća primjećena greška pogrešna upotreba sufiksa *-ful* koji je zamijenjen sa leksemom *full*. Ova pojava je tipičan primjer neusvojenosti morfoloških oblika i derivacionih procesa u engleskom jeziku i sasvim ju je lako razumjeti pošto je jedno od značenja sufiksa *-ful* sadržavati, imati svojstvo ili osobinu.

2.2. GREŠKE NA NIVOU KONSTITUENATA

Ako se okrenemo razmatranju rezultata vezanih za raznolikost oblika kojima su se studenti koristili, treba istaći da ovdje počinje da izlazi na površinu odnos nanosa i unosa informacije. Naime, suočeni sa predavanjima koja su više okrenuta korišćenju metajezika, bavljenjem i analizom rečenica van konteksta i vježbanjem vještina, studenti i sami stiču pogrešan utisak da su polaganjem ispita na prethodnoj godini znanja koja su im tamo predstavljena i usvojili. Zbog ove činjenice ne vrši se „pritisak” na centre za usvajanje, nego dolazi do fosilizacije već naučenog. To se najbolje vidi i po raznolikosti oblika koje studenti upotrebljavaju u svojim radovima. Procenat od 20% pokazuje da su se studenti ipak držali „sigurnijih voda”, tj. da nisu pokušavali da upotrebljavaju složenije sintaksičke strukture (sem u jednom slučaju, gdje imamo studenta koji očigledno voli jako dugačke rečenice – i do četiri reda). Ono što je indikativno jeste da se, uprkos pokušaju studenata da izbjegnju složene sintaksičke strukture, gdje god je to moguće, greške upravo javljaju na tim mjestima i otkrivaju da proces usvajanja još nije gotov. Na nivou rečenice greške se pojavljuju u slaganju reda riječi u upitnim rečenicama iskazanim neupravnim govorom: zadržava se red riječi kakav je u upravnom govoru i u maternjem jeziku (primjeri: It is not a matter what you want but do you have money to make it real.; I cannot help wondering what would we be like if our evolution took a different course.). A ako je student uspješno savladao zapreku reda riječi upitne rečenice (kao u primjeru: It's a real struggle living with a such painful thought when you look how your close ones suffer.), vidimo da se javljaju greške u vokabularu, ali i u redu riječi unutar rečenice. Ove greške samo potvrđuju postavku da se jezik ne usvaja linearno, nego u obliku krivulje nalik latiničnom slovu U⁵. Dakle, usvajanje jedne strukture se ne završi kada počne usvajanje druge, nego je ovaj proces isprepleten i kontinuiran.

Osim ovih, primijećene su i druge greške koje možemo nazvati interlingvalnim. Prenose se povratni glagoli iz srpskog u engleski (... how to behave yourself.), prenose se imenske fraze (... but then we will enter the zone of marketing and entertaining industry...), ne obraća se pažnja na

frazalne glagole, nego se dodaje komplement adekvatan onom u srpskom jeziku (... and to pass this fact by is again a sign of impertinace and complete ignorance). Postavlja se pitanje: da li je i ovdje nužno imati dodatne časove sa studentima, da li se nedovoljno vremena posvećuje ispitivanju usvojenosti grade kod pojedinih studenata? Smatramo da ovo treba uzeti u obzir i da u toku školske godine treba sprovoditi kontinuirano provjeravanje usvojenosti pojedinih oblika (gramatičkih) kod svakog studenta, ne bi li mu se i na taj način pomoglo ne samo da stekne naviku kontinuiranog učenja, nego i samokontrole. Ovakav pristup nastavi bi omogućio da se svaki student ponaosob pozabavi onim dijelom gradiva za koji bude utvrđeno da nije usvojen onoliko koliko treba.

2.3. GREŠKE NA NIVOU MORFOLOGIJE ILI GREŠKE U ODREĐIVANJU VRSTA RIJEČI

Daleko najviše grešaka se tiče vrste riječi (69%). Ovaj rezultat navodi na pitanje: da li su studenti nazadovali (pošto su se tim dijelom gramatike bavili na prvoj i drugoj godini) ili jednostavno nisu obratili dovoljno pažnje na vrste riječi, pošto su smatrali da je to gradivo predeno ranije, a samim tim i usvojeno? Najviše grešaka u okviru ove grupe primjećeno je u determinaciji. Za upotrebu člana može se primijetiti slijedeće: većina studenata uopšte ne koristi član, ni sa brojivim ni sa nebrojivim imenicama, ili ga koristi uz gotovo sve imenice (primjeri: Those gossips are always spread by a jealous people in order to make your life miserable.; If woman starts to act according to her needs, she automatically becomes sinner.) Mogli bismo zaključiti da način predavanja člana, koji se i dalje temelji na mehaničkom učenju, ne daje rezultate, uprkos tome što studenti pokazuju veoma dobre rezultate na testovima iz gramatike, gdje upošljavaju svijest i gdje ne prave greške pri korišćenju člana. Možda bi najjednostavnije objašnjenje ovih grešaka bilo da se učenikov *međujezik* još nije dovoljno razvio da bi mogao sam da konstruiše i primjenjuje pravila vezana za član. Dakle, u proces predavanja treba uvrstiti i vježbe koje će uticati na *osvoješčivanje*⁶ o postojanju oblika koga nema u maternjem jeziku (u ovom slučaju člana).

Ostale greške u ovoj kategoriji su više individualne i obuhvataju: upotrebu imenica (nepravilna ortografija: There is a large whole in their head,..., množina imenica ...send numerous rockets to the spaces), zamjenica (Money will make your world go round only if you allow him to do so.), pridjeva (Unfortunately, it is all twisting...), itd. Ovdje bi se željele istaći samo neke greške vezane za upotrebu glagola. Što se tiče grešaka vezanih za slaganje vremena, njih gotovo i da nema, a razlog je to što se većina studenata odlučivala da piše argumentativni esej koristeći uglavnom *Present Simple Tense*. Zbog toga je najveći broj grešaka vezan za komplementaciju glagola (To act due your wish is a pleasure of only the *richones*... and to pass this fact by is again a sign of *impertinace* and complete ignorance). Greške su uglavnom vezane uz negativni transfer iz srpskog jezika (I listened the soundtrack of The Matrix.; She got engaged with his best friend...). Najinteresantniji primjer

greške vezane za upotrebu glagola je slijedeći: ... but then we will enter the zone of marketing and entertaining industry which will took us hours to discuss it properly. Upotreba oblika *Past Tensa* nepravilnog glagola iza modalnog glagola se pokazala čestom u istraživanju Faruka (Farooq 1998: 25-6) koji ovu vrstu greške smatra direktnim produktom pretjeranog uopštavanja i kao rješenje problema predlaže vježbe vezane za *osvješćivanje*. Postojanje ovakve greške kod naših ispitanika upozorava nas da se problemima neusvojenosti gramatičkih oblika kod pojedinaca na višim godinama studija treba posvetiti više pažnje.

Ovi primjeri su potvrda *hipoteze o prirodnom redosljedu usvajanja*. Oni pokazuju da se „gramatika” treba vježbati na sve četiri godine u vidu intenzivnog kursa. Okrećući se složenijim jezičkim oblicima, studenti nerijetko zaboravljaju vježbati ono ranije naučeno, tako da se javljaju greške koje ne bismo mogli svrstati čak ni u razvojne, već upravo u greške neusvojenosti određenih gramatičkih oblika zbog nedovoljnog vježbanja. Gradivo je naučeno, ali ne i „preučeno”, tj. nije dat dovoljan vremenski okvir gradivu da bude usvojeno i trajno pohranjeno u memoriju, nego se ono nalazi samo u radnoj memoriji mozga, i kao takvo je privremeno dostupno. Ovi zaključci nas samo vraćaju na važnost neignorisanja postojanja *Krešenove hipoteze o razlici između učenja i usvajanja* (Krashen 1987), a njene potvrde su u primjenjivosti na naš uzorak ispitanika.

Važno je još i naglasiti da se ni u kom slučaju sva krivica ne pripisuje učeniku. Većinu ovih grešaka možemo podvesti pod kategoriju indukovanih grešaka. Na nastavniku leži ogromna odgovornost i u stvaranju i u otklanjanju grešaka. Uzimajući u obzir da nastavni plan i program iziskuju određeni način predavanja gradiva i održavanja vježbi, sasvim je razumljivo korišćenje metajezika na višim godinama studija. Ipak je nedopustivo postojanje pretpostavke da će student sve što je propustio nadoknaditi sam kod kuće. Ne treba zaboraviti da većina studenata i ne zna da nije usvojila određeno gradivo, da nisu ni svjesni grešaka koje čine, pošto nastavnik obično nema vremena da ukazuje na njih svakom studentu ponaosob. No nedostatak vremena ne treba da bude razlog koji će biti i opravdanje za studentov neuspjeh. Na nastavniku je da osmisli i rasporedi vrijeme na časovima kako bi studentima omogućio da bar „osvijeste” fosilizovane oblike.

3. ZAKLJUČAK

Zaključak koji se može izvesti na osnovu analize grešaka koja je sprovedena u ovom istraživanju jeste da se naglasak sa učenja prenese na usvajanje. Znanje i primjena znanja nisu isti. To nam upravo govore i rezultati istraživanja. Moguće je teorijski sasvim ovladati materijom koju pokriva gramatika stranog jezika, ali ne biti u stanju primijeniti znanja pri produkciji. „Znanje” jezika se ne može postići ako učenik nije stalno u vezi sa jezikom. Ono što se predlaže jeste da ta veza bude uspostavljena kroz vježbe slušanja sa svrhom⁷, intenzivnog čitanja, i vježbe koje će biti usmjerene na podizanje svijesti o postojanju određenih gramatičkih struktura. Na ovaj način će

biti aktivirani centri za usvajanje, i što je najvažnije, pokušaće se uticati na fosilizovane oblike sa više strana ne bi li oni konačno bili zamijenjeni pravilnim. Samo uz podizanje svijesti o važnosti usvojenog, a ne naučenog gradiva, možemo se nadati da će se i broj grešaka na pismenim ispitima smanjiti. Ono na čemu posebno treba insistirati jeste samostalan rad studenta kod kuće, jer je očigledno da nastavnik ne može sve greške da otkloni na času, kako zbog nedostatka vremena, tako i zbog veličina grupa sa kojima radi.

1 Eng. *cross-sectional design* (Shaughnessy and Zechmeister 1997: 487).

2 Ibid, 138: *nonprobability sampling*: pri ovakvom načinu prikupljanja podataka ne možemo sa sigurnošću da tvrdimo da će se svaki element koji želimo da ispitamo pojaviti unutar korpusa.

3 Ibid, 140: *stratified random sampling*: uzorak se dijeli na poduzorke koji se zovu nivoi (eng. *strata*) i iz svakog od ovih nivoa se uzimaju primjeri.

4 Klasifikacija po lingvističkim kategorijama

Nivo: [FONOLOGIJA] / [GRAFLOGIJA] / [GRAMATIKA] / [LEKSIKA] / [TEKST] / [DISKURS]

Klasa: [IMENICA] / [GLAGOL] / [PRIDJEV] / [PRILOG] / [PRIJEDLOG] / [VEZNIK] / [DETERMINATOR]

Rang: (nivo konstituenata) [MORFEMA] / [RIJEČ] / [SINTAGMA] / [KLAUZA] / [REČENICA]

Sistem: [VRIJEME] / [BROJ] / [STANJE] / [BROJIVOST] / [TRANZITIVNOST] / [ODNOSI SMISLA] / [KOLOKACIJE]

5 Ellis (Ellis 1997) govori o *U-shaped course of development* (razvoj jezika u obliku latiničnog slova U), a Tornberi (Thornbury 2001) o *U-shaped learning curve* (kriva učenja u obliku latiničnog slova U).

6 Vidi Ellis 2002.

7 Litlvud (Littlewood 2001: 94–95) kaže da je učenik složen i mnogostran fenomen i da se njegova individualnost mora poštovati, te se on mora ohrabrivati ne bi li se mogao izraziti na najbolji način. Dakle, naglasak je na komunikaciji koja treba da bude nadzirana i vodena čitavo vrijeme. U praksi se dosta zanemaruje *slušanje sa svrhom*. Naime, tu na neki način treba postići intrinzičku motivaciju ne bi li sam učenik aktivirao centre za slušanje, a samim tim i usvajanje. Litlvud smatra da slušanje traka bez vježbi usredsređenih na primjećivanje određene strukture neće doprinijeti usvajanju, jer na usvajanje utiče, prije svega, društvena svijest učenika, tj. koliko će se elementi koji će se predavati moći primijeniti u komunikaciji i koliko će učenik htjeti i moći da ugradi novu strukturu u svoj *medujezik*.

LITERATURA

- Corder, S.P. 1974. *Error Analysis*. In J.P.B. Allen and S. P. Corder (eds.). *Techniques in Applied Linguistics (The Edinburgh Course in Applied Linguistics: 3)*. London: OUP, 122 – 154.
- Corder, S.P. 1985. *Error Analysis and Interlanguage*. Oxford: OUP.
- Ellis, R. 1997. *SLA Research and Language Teaching*. Oxford: OUP.
- Ellis, R. 2002. *Grammar Teaching – Practice or Consciousness-Raising?* In Richards, J.C. and W.A. Renandya (eds.). *Methodology in Language Teaching: An Anthology of Current Practice*. Cambridge: CUP.
- Farooq, M. U. 1998. *Contrastive and Error Analysis Based Teaching Strategies. General Education and Interdisciplinary Research*. Aichi Women's Junior College. [Internet] Dostupno na: <http://www.cels.bham.ac.uk/resources/essays/farooq2.pdf> [15.6.2003.]
- Krashen, S.D. 1987. *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Hempstead: Prentice Hall Europe.

- Littlewood, W. 2001. *Communicative Language Teaching: An Introduction*. Cambridge: CUP.
- Shaughnessy, J.J. and E.B. Zechmeister. 1997. *Research Methods in Psychology*, 4th edition. Boston: McGraw-Hill Co. Inc.
- Thornbury, S. 2001. *Uncovering Grammar*. London: Macmillan-Heinemann.
- Tono, Y. 1999. *A Computer Learner Corpus-Based Analysis of the Acquisition Order of English Grammatical Morphemes*. Lancaster University. [Internet] Dostupno na: <http://www.leo.meikai.ac.jp/~tono/paper/crg.pdf> [25.9.2002.].

SUMMARY

ERROR ANALYSIS OF WRITTEN PAPERS

This paper deals with cross-sectional error analysis of written papers (essays) of 3rd year students at the Department of English in order to determine the level of acquisition of grammatical structures which were practised throughout the school year. The main idea has been to test whether Krashen's hypotheses (language-acquisition hypothesis and natural order hypothesis) are applicable to students whose mother tongue is Serbian. The paper emphasizes the importance of acquisition and tries to give a starting point for future work with students.